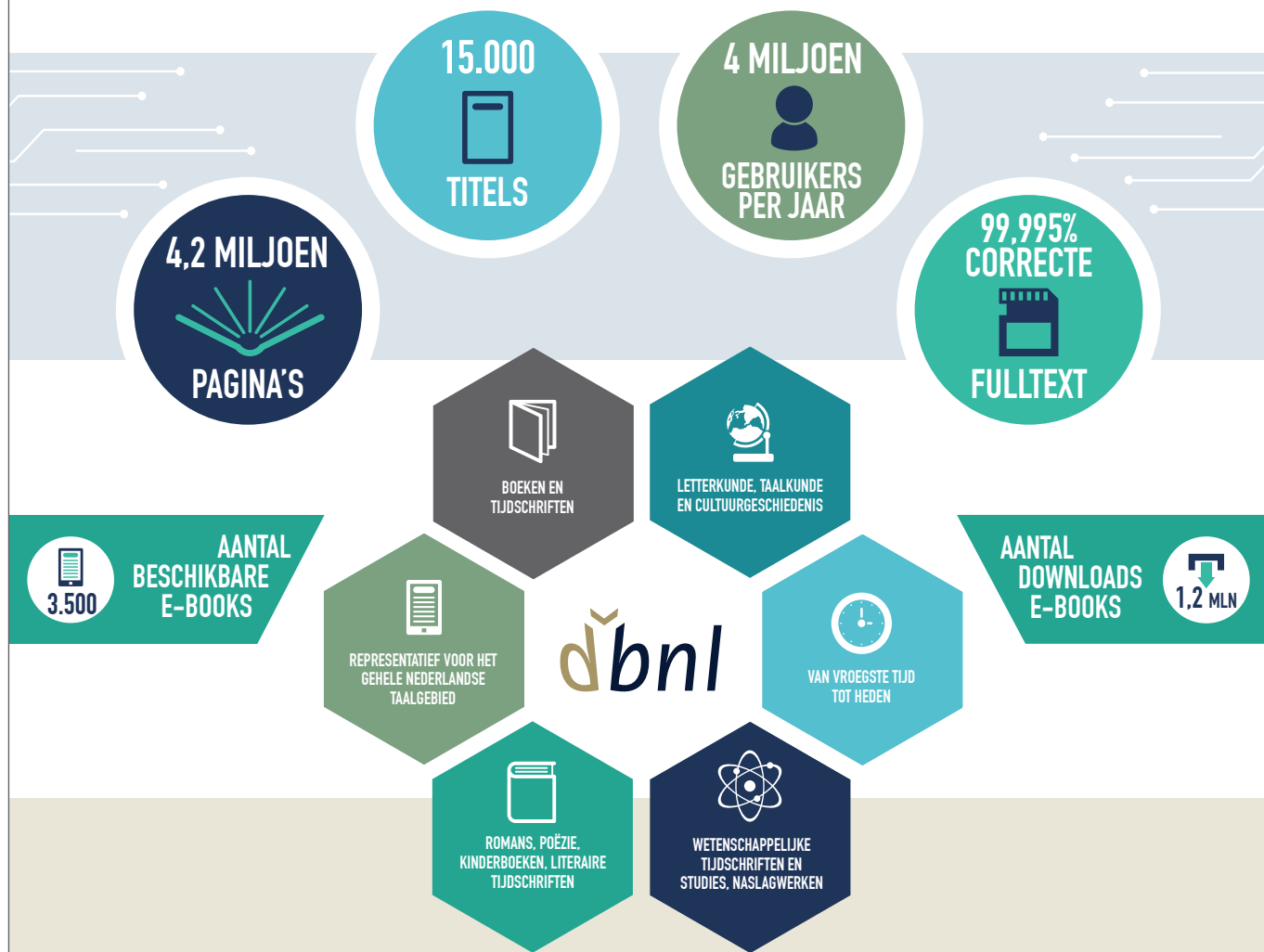

BELEIDSPLAN DBNL 2018-2020

VOOR: LITERAATUUR- EN TAALWETENSCHAPPERS, (CULTUUR)HISTORICI, DOCENTEN, STUDENTEN EN LIEFHEBBERS

TOP 10 HERKOMST GEBRUIKERS

● NEDERLAND	68%	● FRANKRIJK	1.2%
● BELGIË	18%	● SURINAME	1.2%
● ZUID-AFRIKA	2%	● GROOT BRITTANNIË	0.8%
● DUITSLAND	1.5%	● INDONESIAË	0.5%
● VERENIGDE STATEN	1.3%	● SPANJE	0.4%

INHOUD

1. Inleiding	4
2. Over de DBNL	5
3. Organisatie	6
3.1 Beleid	
3.2 Uitvoering	
3.3 Advies	
4. Visie	9
5. Doelstellingen	11
6. Activiteiten	12
6.1 Selectie en productie	
6.2 Rechten	
6.3 Presentatie	
6.4 Hergebruik	
6.5 Monitoring en rapportage	
6.6 Communicatie & marketing	
7. Financiën	19

taal:
unie

KB

Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

1. INLEIDING

De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) is een digitale collectie van teksten die behoren tot de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis van de vroegste tijd tot heden. De collectie representeert het hele Nederlandse taalgebied en komt tot stand door een samenwerking tussen de Taalunie, de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en de Koninklijke Bibliotheek (KB), nationale bibliotheek van Nederland. De website www.dbnl.org wordt jaarlijks zo'n vier miljoen keer geraadpleegd.

Oorspronkelijk werd de DBNL beheerd door de Stichting DBNL. Op 1 januari 2015 werd deze opgeheven en werden de activiteiten, data en rechten overgeheveld naar de KB. Het beleid voor de DBNL wordt sindsdien bepaald door de Commissie DBNL. In de Commissie DBNL zetelen vertegenwoordigers van de Taalunie, de KB en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. De drie organisaties zijn samen verantwoordelijk voor het beleid en de kaders voor de collectievorming van de DBNL; de Taalunie zorgt voor de financiering. De KB neemt het grootste deel van de uitvoerende werkzaamheden voor haar rekening en zorgt ervoor dat de DBNL past binnen de KB-strategie. Door de uitvoering bij de KB te beleggen wordt het duurzaam beheer van deze unieke verzameling Nederlandstalige teksten gegarandeerd. De Vlaamse Erfgoedbibliotheek neemt eveneens enkele uitvoerende taken op zich en vertegenwoordigt de Vlaamse stem in de DBNL.

De afgelopen beleidsperiode stond in het teken van de transitie van de DBNL naar de KB. De afspraken over de voortzetting van de DBNL werden in 2015 geformaliseerd in een driejarenbeleidsplan. Aan de meeste van de in dit plan vooropgestelde doelstellingen is voldaan. Er werd een nieuwe beheersstructuur opgezet, er is gewerkt aan de integratie van de DBNL binnen de KB en de selectieprocedure voor de collectievorming is geformaliseerd. Verder heeft de website een nieuwe opzet en een frissere opmaak gekregen, is de communicatie met stakeholders verbeterd en werd er door de KB een collectieve regeling getroffen voor het auteursrecht van Nederlandse auteurs. DBNL-teksten werden vindbaar via Delpher en de DBNL n-gramviewer werd geïntroduceerd. Tegelijkertijd groeide de collectie in de afgelopen periode aan tot zo'n 15.000 teksten, ofwel zo'n 4.200.000 pagina's.

De integratie van de DBNL binnen de KB-organisatie had meer voeten in de aarde dan voorzien en is nog niet afgerond. Sinds 1 januari 2015 is de DBNL ondergebracht bij de KB en zijn personeelsleden, data en rechten overgedragen van de voormalige Stichting DBNL aan de KB. Op dat moment is een integratietraject gestart, dat gefinancierd wordt uit een apart budget van het Nederlandse ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Doel van dit traject is de DBNL te integreren in de processen en infrastructuur van de KB. Aanvankelijk was de termijn hiervoor drie jaar; die is inmiddels verlengd tot en met 1 juli 2019.

Met dit beleidsplan geeft de Commissie DBNL aan hoe zij verder gaat op de ingeslagen weg én welk beleid zij in de periode 2018–2020 zal voeren om de DBNL verder uit te bouwen en nog steviger te verankeren in Nederland en Vlaanderen.

Commissie DBNL, december 2017

Hans Bennis (algemeen secretaris Taalunie), Hildelies Balk-Pennington de Jongh (hoofd sector Marketing & Diensten, KB), Ryanne Keltjens (dienstcoördinator DBNL, KB), An Renard (directeur Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience / secretaris-penningmeester Vlaamse Erfgoedbibliotheek), Martijn Nicolaas (senior adviseur cultuur Taalunie) en Eva Wuyts (coördinator Vlaamse Erfgoedbibliotheek).

2. OVER DE DBNL

Missie

Via de DBNL wordt (in samenwerking met diverse partners) op laagdrempelige wijze een digitale collectie van Nederlandstalige teksten in hoge kwaliteit ontsloten, die representatief is voor de letterkunde, taalkunde en bredere cultuurgeschiedenis van het gehele Nederlandse taalgebied (Nederland, België, Suriname en het Caribisch gebied). De DBNL inspireert en faciliteert gebruikers wereldwijd bij wetenschappelijk onderzoek, onderwijs, persoonlijke verdieping en ontspanning. De DBNL draagt bij aan het duurzame behoud van Nederlandstalig cultureel erfgoed en het versterken van de positie van de Nederlandse taal en cultuur binnen en buiten het taalgebied.

Doelgroepen

De primaire doelgroep van de DBNL bestaat uit literatuur- en taalwetenschappers, (cultuur)historici en docenten en studenten. Een secundaire doelgroep bestaat uit liefhebbers van literatuur en de Nederlandse taal. Daarom richt de DBNL zich in de eerste plaats op het faciliteren van onderzoek, zowel voor verdieping als voor het plezier. De DBNL is er voor gebruikers uit het gehele taalgebied en daarbuiten.

3. ORGANISATIE

3.1 Beleid

Taalunie

Het Nederlands is een officiële taal in Nederland, Vlaanderen, Suriname en het Caribische deel van Nederland. De overheden voeren op dit punt gezamenlijk beleid via de Taalunie. De Taalunie ondersteunt het Nederlands zodat het een aantrekkelijke en levendige taal blijft, in binnen- en buitenland. Dat doet zij onder andere door het Nederlands te beschrijven en beschikbaar te stellen, gebruikers te ondersteunen en de Nederlandstalige cultuur uit te dragen.

Een gezamenlijke online collectie van de Nederlandstalige literatuur doet recht aan deze missie. Wanneer dit erfgoed op een hoog kwaliteitsniveau toegankelijk is, komt dat zowel de taalgebruikers als de positie van de taal en cultuur ten goede.

Voor de uitvoering van deze missie werkt de Taalunie samen met de KB en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. Deze samenwerking richt zich op het verzamelen, digitaliseren en ontsluiten van Nederlandstalig literair erfgoed voor maatschappelijk en persoonlijk gebruik. De uitbouw en de promotie van de DBNL is daarbij de collectieve verantwoordelijkheid van Vlaanderen en Nederland, vertegenwoordigd door de drie partners.

In de verschillende gremia van de DBNL zetelen in principe steeds vertegenwoordigers van de drie partijen: personeelsleden of bestuurders dan wel experts die door hen zijn aangeduid. Daarbij wordt steeds gestreefd naar evenredigheid tussen Vlaanderen en Nederland en is bovendien aandacht voor Nederlandstalig erfgoed uit het Caribisch deel van het taalgebied.

Commissie DBNL

De Commissie DBNL bepaalt het beleid en zorgt ervoor dat de DBNL als een gezamenlijk Nederlands-Vlaams programma wordt beheerd en gepresenteerd. De Commissie bestaat uit twee vertegenwoordigers van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek, twee van de KB en twee van de Taalunie waaronder de algemeen secretaris. Laatstgenoemde is tevens voorzitter. De Commissie stelt de meerjarenplannen op en ziet toe op de uitvoering van het beleid.

3.2 Uitvoering

Koninklijke Bibliotheek (Nederland)

De Koninklijke Bibliotheek (KB) is de nationale bibliotheek van Nederland. De KB neemt een centrale positie in binnen het netwerk van publiek gefinancierde bibliotheken en opereert op de terreinen van wetenschap, openbare bibliotheken en erfgoed. Sinds 1 januari 2015 vervult de KB een regierol binnen het netwerk van openbare bibliotheken. Op dat moment werden de organisaties Bibliotheek.nl (BNL) en het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) opgenomen in de KB-organisatie. Ook de DBNL is sinds 1 januari 2015 ondergebracht bij de KB.

‘De kern van de DBNL is de unieke collectie van in zeer hoge kwaliteit gedigitaliseerde teksten met de bijbehorende (meta)data. Daar ligt de kracht van de DBNL’

De KB is verantwoordelijk voor de uitvoering van de DBNL. Dat betekent met name:

- onderhoud, beheer en duurzame opslag van de collectie en bijbehorende (meta)data
- digitaliseren en metadateren van nieuwe content
- ontsluiten van de collectie
- treffen van regelingen rond auteursrecht
- onderhoud en beheer van de website dbnl.org
- communicatie met gebruikers en stakeholders
- monitoring van het gebruik

Binnen de KB is de dienstcoördinator DBNL verantwoordelijk voor het functioneren en de ontwikkeling van de DBNL. Deze coördineert de lopende processen, is verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid, initieert gewenste veranderingen van de dienst en draagt zorg voor de opvolging daarvan. De dienstcoördinator is het centrale aanspreekpunt voor gebruikers en stakeholders van de DBNL en zorgt voor het dagelijks relatiebeheer en de afstemming met samenwerkingspartners en externe partijen. Binnen de KB is de DBNL-bureauredactie onder meer belast met de materiaalvoorbereiding, kwaliteitscontroles en het verwerken van metadata.

Vlaamse Erfgoedbibliotheek

Bij de overgang van de DBNL naar de KB is aan de vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheek gevraagd om Vlaanderen te vertegenwoordigen in de Commissie DBNL. Dat doet zij in afstemming en samenwerking met de belangrijkste stakeholders in Vlaanderen. De Vlaamse Erfgoedbibliotheek is een netwerkorganisatie van zes grote erfgoedbibliotheeken in Vlaanderen die een dienstverlenende rol opneemt ten aanzien van het veld. Ze vervult daarbij taken die traditioneel worden toegeschreven aan nationale bibliotheken. De Koninklijke Bibliotheek van België (KBR) is een Belgische wetenschappelijke instelling die niet namens Vlaanderen kan optreden. In het federale België is cultuur namelijk een bevoegdheid van de Vlaamse, Franstalige en Duitstalige gemeenschap. De Vlaamse Erfgoedbibliotheek neemt ook enkele uitvoerende taken op zich voor de DBNL.

Sinds april 2017 beschikt de Vlaamse Erfgoedbibliotheek over een projectmedewerker DBNL die instaat voor de opvolging van de DBNL binnen Vlaanderen. Hij is aanspreekpunt voor de diverse Vlaamse actoren, neemt initiatieven die samenwerking, overleg en het gebruik van de DBNL in Vlaanderen verhogen en coördineert en ondersteunt de aanlevering van titels vanuit de Vlaamse collecties. De projectmedewerker is ook de secretaris van de werkgroep content en werkt mee aan de communicatie, het stimuleren van hergebruik van DBNL-data in Vlaanderen en het regelen van de Vlaamse auteursrechten. Hij werkt hierbij nauw samen met de dienstcoördinator DBNL.

3.3 Advies

Werkgroep content

De werkgroep content bestaat uit vertegenwoordigers van de Taalunie, de KB en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. De voorzitter en de secretaris zijn aangesteld door de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. De werkgroep adviseert de Commissie DBNL over de samenstelling van de collectie. De werkgroep wijst, in overeenstemming met de uitgangspunten voor de samenstelling van de collectie (zie 6.1), aan welke titels, collecties en oeuvres gedigitaliseerd moeten worden. De werkgroep zorgt voor aftoetsing van zijn adviezen binnen de onder-

zoeks-, bibliotheek-, erfgoed- en onderwijssectoren. Daarvoor is een pool van deskundigen samengesteld die wordt geraadpleegd als specifieke expertise nodig is. De pool van deskundigen dekt alle aandachtsgebieden voor de collectievorming af, waaronder Suriname en het Caribisch gebied.

Werkgroep rechten

De werkgroep rechten bestaat uit vertegenwoordigers van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en de KB, waaronder een auteursrechtjurist van de KB, en een externe Vlaamse auteursrechtjurist. De werkgroep adviseert de Commissie DBNL over de strategie ten aanzien van de gewenste collectieve regeling voor Vlaamse auteursrechten (zie 6.2). De voorzitter en secretaris zijn aangesteld door de KB.

Tijdelijke werkgroepen

De Commissie DBNL kan zich te allen tijde laten bijstaan door tijdelijke werkgroepen. Behalve vertegenwoordigers van de drie betrokken organisaties kunnen hierbij specialisten uit het veld aanschuiven.

4. VISIE

Nu het beheer en voortbestaan van de DBNL in de afgelopen beleidsperiode veiliggesteld zijn, is het tijd om de bakens te verzetten. Door de focus te leggen op de kerntaken en de DBNL van daaruit verder uit te bouwen vergroten we in de komende beleidsperiode de maatschappelijke impact van de DBNL. Het streven is dat in 2020 in Nederland, Vlaanderen en daarbuiten optimaal gebruikgemaakt wordt van de DBNL-collectie, in verschillende vormen en via verschillende kanalen. Op die manier wordt een nieuwe standaard gecreëerd die in de toekomst verder kan worden uitgebouwd. Onze visie laat zich herleiden tot de volgende vier krachtlijnen.

Terug tot de kern

De kern van de DBNL is de unieke collectie van in zeer hoge kwaliteit gedigitaliseerde teksten met de bijbehorende (meta)data. Daar ligt de kracht van de DBNL en daarin onderscheidt ze zich van andere digitaliseringsprojecten. In deze beleidsperiode wordt ingezet op de verdere uitbreiding en optimalisering van deze kern.

Uitgangspunten bij de aangroei van de collectie van letterkundige werken zijn de canon van de Nederlandstalige letterkunde en representativiteit voor het Nederlandse taalgebied. De collectie zal worden aangeboden in zo veel mogelijk hoogwaardige bestandsformaten die voldoen aan de huidige stand van de techniek.

Deze focus op de kern brengt met zich mee dat andere typen (redactionele) content waar mogelijk elders zullen worden ondergebracht.

Groter bereik

De DBNL-collectie is wereldwijd de belangrijkste bron voor Nederlandstalig digitaal literair erfgoed. Vanwege het publieke belang daarvan streeft de Commissie DBNL ernaar een zo groot mogelijk publiek te bereiken in het taalgebied én daarbuiten. Daartoe zal in deze beleidsperiode het (her)gebruik van de DBNL-collectie bevorderd worden.

Er worden meer structurele verbanden aangelegd vanuit externe bronnen (catalogi, websites) naar dbnl.org en hergebruik van de DBNL-collectie via andere kanalen wordt gestimuleerd en gefaciliteerd. Daarnaast zal worden ingezet op systematisch gebruikersonderzoek, communicatie en gerichte marketing.

Meer Vlaanderen in de DBNL, meer DBNL in Vlaanderen

De DBNL ontsluit teksten uit het hele taalgebied. Om tot een representatief evenwicht tussen Vlaanderen en Nederland te komen is er bij de selectie extra aandacht voor materiaal uit Vlaanderen en wordt er werk gemaakt van een collectieve overeenkomst met Vlaamse auteursrechtorganisaties met het oog op een bredere beschikbaarstelling.

De Vlaamse onderdelen van de collectie worden zichtbaarder gemaakt op de website en in de diverse communicatiemiddelen. De aanwezigheid en het gebruik van de DBNL wordt in Vlaanderen via diverse initiatieven sterker gepromoot. Daardoor percipiëren Vlaamse gebruikers en stakeholders de DBNL als een Vlaams-Nederlands programma dat het hele taalgebied betreft.

Samenwerking en uitwisseling

De DBNL is een uniek samenwerkingsproject van de KB, de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en de Taalunie. Ook met andere actoren in het taalgebied wordt actief samengewerkt. De participatie van onderzoekers, auteurs en collectiebeherende, culturele en wetenschappelijke organisaties bij de selectie, distributie en (bibliografische en culturele) ontsluiting stimuleert expertise-uitwisseling en vergroot het draagvlak voor de DBNL bij diverse stakeholders.

Belangrijke actoren zijn onder meer de (erfgoed-)bibliotheeken en universiteiten, het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Nederlands Letterenfonds, de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL) en de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, het Letterenhuis, het Poëziecentrum en het Literatuurmuseum, Ons Erfdeel, deBuren, de Brakke Grond, Cultuurconnect, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en de leden van het BoekenOverleg.

5. DOELSTELLINGEN

De bij de DBNL betrokken partners zetten zich in voor de volgende doelstellingen:

- het op zorgvuldige, evenwichtige en participatieve wijze selecteren van teksten die behoren tot de kern van de Nederlandstalige letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis;
- het digitaliseren van deze teksten in hoge kwaliteit en het presenteren ervan in verschillende hoogwaardige bestandsformaten;
- het op efficiënte en correcte wijze regelen van de auteursrechten voor wereldwijde ontsluiting;
- het presenteren van deze teksten en de bijbehorende metadata op een kwaliteitsvolle en gebruiksvriendelijke manier via een website die up-to-date blijft met de veranderende technologie en verwachtingen van gebruikers;
- het stimuleren van de bredere verspreiding van DBNL-(meta)data door het faciliteren van hergebruik binnen én buiten de KB;
- het faciliteren van onderzoek – zowel voor verdieping als voor plezier – door het aanbieden van goede functionaliteiten en *dataservices*;
- het promoten van intenser gebruik van de DBNL, zeker in Vlaanderen, via gerichte communicatie- en marketingacties, waarvoor een nieuw communicatieplan wordt opgesteld, daarbij rekening houdend met het hele taalgebied;
- het optimaal inzetten van de beschikbare middelen en, waar mogelijk, het streven naar synergie met andere partners;
- het monitoren van de voortgang en het hierover op een heldere manier rapporteren naar de diverse stakeholders;
- de DBNL is geïntegreerd in de KB, maar wordt door stakeholders en gebruikers ervaren als een Vlaams-Nederlands programma met internationale uitstraling dat staat voor samenwerking en kwaliteit.

6.1 Selectie en productie

Selectie

Samenstelling van de collectie

De werkgroep content adviseert de Commissie DBNL over de samenstelling van de collectie. Uitgangspunten voor de samenstelling van de collectie zijn:

- De DBNL-collectie bestaat uit literaire, taalkundige en cultuurhistorische teksten van de vroegste tijd tot heden en kenmerkt zich door inhoudelijke samenhang;
- Het gaat in principe om teksten in de Nederlandse taal, of varianten binnen het Nederlands;
- De collectie is representatief voor het gehele Nederlandse taalgebied (Nederland, België, Suriname en het Caribisch gebied);
- Wat betreft het literaire gedeelte van de collectie is het streven dat de canon van de Nederlandstalige letterkunde daarvan integraal deel uitmaakt, dat wil zeggen de belangrijke primaire teksten en de bijbehorende secundaire literatuur. De Taalunie-reeks *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur* fungeert daarbij als richtinggevend.

Meer recent en Vlaams materiaal op DBNL

In deze beleidsperiode zal sterker worden ingezet op recente (laat-negentiende-eeuwse en twintigste-eeuwse) literatuur, mits die *out of commerce* is. Op veel van deze teksten rust auteursrecht. Uitgangspunt blijft dat kosten voor het opnemen van niet-rechtenvrije teksten de aangroei van de DBNL niet mogen hypothekeren.

Medio 2017 werd door de KB een overeenkomst gesloten met de Nederlandse auteursrechtorganisatie Lira. Dit biedt meer ruimte dan voorheen als het gaat om de beschikbaarstelling van recent werk van Nederlandse auteurs. Voor Vlaamse auteurs is er nog geen collectieve regeling getroffen met auteursrechtorganisaties. Dat betekent dat beschikbaarstelling van recent Vlaams werk daardoor veelal niet mogelijk is, danwel hoge kosten met zich meebrengt. Het onderzoek naar een goede regeling voor Vlaanderen en de onderhandelingen met de Belgische auteursrechtenorganisaties krijgen gedurende deze beleidsperiode prioriteit. De Commissie DBNL laat zich daarbij adviseren door de werkgroep rechten.

Overige content

De kern van de DBNL-collectie bestaat uit de genoemde gedigitaliseerde teksten. Daarnaast bevat de website ook andere typen content. Het gaat onder meer om auteursportretten, audio- en videofragmenten en redactionele content. Dit materiaal is veelal voortgekomen uit (samenwerkings)projecten uit het verleden. Deze data zijn vaak niet consequent verzameld en/of bijgehouden en worden niet altijd duidelijk gepresenteerd, waardoor bij gebruikers verwarring kan ontstaan. Een deel ervan is bovendien niet langer relevant voor gebruikers. In deze beleidsperiode voeren we een inventarisatie uit en bepalen we welke van deze content zal worden verwijderd van dbnl.org. Waardevolle content zal waar mogelijk elders ondergebracht worden.

Bestandsformaten

De collectie van de DBNL bestaat uit zo'n 15.000 *fulltext* op artikel- of hoofdstukniveau ontsloten monografieën en tijdschriften in TEI XML, met de bijbehorende metadata. De digitaliseringskwaliteit is zeer hoog (99,995% correct) en de teksten zijn voorzien van een rijke metadatastructuur die onderlinge verbanden zichtbaar maakt. Een gedeelte van de teksten bevat afbeeldingen.

De DBNL-collectie wordt gepresenteerd in verschillende bestandsformaten:

- Webversie: gecorrigeerde *fulltext* met verrijkingen, gemakkelijk doorzoekbaar en toont verbanden met andere teksten in de DBNL (php op basis van TEI XML).
- Tekstbestand: faciliteert grondig lezen en is beter geschikt om te printen en te downloaden op verschillende mobiele apparaten (pdf, afgeleid van TEI XML).
- E-book: faciliteert grondig lezen en is beter geschikt om te printen en te downloaden op verschillende mobiele apparaten (e-pub, afgeleid van TEI XML).
- Scan van het origineel: stelt de gebruiker in staat de oorspronkelijke opmaak van het materiaal te bestuderen (pdf).
- Ongecorrigeerde OCR: halffabrikaat dat getoond wordt wanneer hoogwaardige digitalisering van een tekst (nog) niet heeft plaatsgevonden.

Zowel onder de primaire als de secundaire doelgroep van de DBNL bestaat behoefte aan verschillende bestandsformaten. Op dit moment is echter niet elke tekst uit de DBNL-collectie in alle genoemde bestandsformaten beschikbaar. In deze beleidsperiode zal elke tekst in zo veel mogelijk hoogwaardige bestandsformaten worden omgezet en aangeboden, waarbij zo veel mogelijk wordt aangesloten bij vraag van gebruikers en de geldende technische standaarden. Ook scans van originelen zullen getoond worden, voor zover technisch en juridisch mogelijk.

Behalve via de website wordt er ook DBNL-materiaal (TEI XML en metadata uit de thesauri) direct geleverd aan (data-)onderzoekers. Voor hen volstaan de reguliere bestandsformaten soms niet. De KB levert DBNL-data onder meer aan Nederlab en aan individuele wetenschappers of onderzoeksgroepen. Deze externe partijen brengen soms ook verrijkingen aan die waardevol zijn voor de DBNL. In deze beleidsperiode zal sterker worden ingezet op dit soort *dataservices*, door deze dienstverlening actiever aan te bieden en te promoten. Onderzocht zal worden of de TEI XML standaard kan worden aangeboden via de website.

Aangroei

In de vorige beleidsperiode is de DBNL uitgebreid met ruim 700.000 pagina's (zo'n 2.500 teksten). In 2018-2020 streven we wederom naar een jaarlijkse aangroei van 245.000 pagina's (zo'n 800 teksten). Daarbij hanteren we een tweeledige benadering.

Het grootste gedeelte van de aangroei komt voort uit *top-down*-selectie door de experts in de werkgroep content. Daarnaast passen we een *bottom-up*-benadering toe, waarbij gebruikers inspraak hebben op de collectievorming door middel van digitaliseringsverzoeken (*digitization on demand*). Daarmee spelen we in op de wensen van gebruikers en vergroten we het draagvlak voor en gebruik van de DBNL-collectie. Hiervoor is een gedeelte van het budget gereserveerd (5%). Belanghebbenden kunnen hiervoor ook zelf middelen aandragen. Voorwaarde blijft natuurlijk dat de gevraagde teksten passen binnen de DBNL-collectie. Daarom worden alle digitaliseringsverzoeken inhoudelijk beoordeeld door de werkgroep content.

Meer digitaliseringsverzoeken

In deze beleidsperiode gaan we digitaliseringsverzoeken sterker promoten, zowel op de website als in andere communicatie. Dat heeft uiteraard gevolgen voor het productieproces en de financiën. Om de afwikkeling van een toenemend aantal digitaliseringsverzoeken efficiënter te laten verlopen, zal hiervoor binnen de KB een vernieuwde procedure worden ingericht. Indieners zullen actiever worden aangespoord om (ge-

deeltelijk) in de kosten bij te dragen. Daarnaast zal de reservering voor digitaliseringsverzoeken binnen het budget worden verhoogd.

Synergie met andere digitaliseringsstromen

Dankzij de inbedding van de DBNL binnen de KB kunnen digitaliseringsverzoeken die niet passen binnen de DBNL-collectie mogelijk toch gerealiseerd worden binnen andere digitaliseringsstromen. Andersom kunnen er digitaliseringsverzoeken bij de KB binnenkomen waarvan wenselijk is dat zij via het DBNL-traject gedigitaliseerd worden. Om hierop beter te kunnen inspelen zal de KB een bredere infrastructuur creëren voor digitaliseringsverzoeken. Zo wordt het mogelijk om digitaliseringsverzoeken onder te brengen bij de meest passende digitaliseringsstroom en deze efficiënter te verwerken.

Productieproces

Wanneer een werk geselecteerd is, gaat de DBNL-bureauredactie op zoek naar een voor digitalisering geschikt exemplaar. Het kan daarbij gaan om een bestaande scan, een transcriptie of een fysiek werk. Fysieke werken worden in principe uit de KB-collectie gehaald, of bij de redactie of uitgever opgevraagd in geval van ontbrekende tijdschrift(jaargang)en. Indien het werk niet langs deze wegen te verkrijgen is, kan een bruikleenprocedure in gang gezet worden met andere partijen. Dat geldt in het bijzonder voor in de KB-collectie ontbrekende Vlaamse werken. Daarvoor wordt samengewerkt met de Vlaamse Erfgoedbibliotheek, die binnen haar netwerk van partnerbibliotheken op zoek gaat naar het werk en samen met de KB zorgt voor de bruikleenprocedure en coördinatie.

De fysieke werken worden gescand door de KB. In het geval van Gotische drukken (die slechts een zeer klein deel van de productie uitmaken) worden de werken overgetypt, omdat automatische tekstherkenning voor dit soort lettertypes niet goed werkt. Dit wordt uitbesteed aan externe krachten.

De scans en transcripties worden vervolgens verrijkt door structureel en inhoudelijk voorcoderen. Er worden *tags* aangebracht om de tekststructuur (hoofdstuktitels, paragrafen etc.) en inhoudelijke verrijkingen (auteursnamen, boektitels etc.) te markeren.

De DBNL-bureauredactie controleert de voorcodering en verzendt de verrijkte scans met instructies naar een bedrijf in Azië dat de scans omzet in TEI XML. De bureauredactie voert kwaliteitscontroles uit en zet de TEI XML om in verschillende bestandsformaten. Daarnaast actualiseert de bureauredactie de DBNL-thesauri, waardoor de teksten worden opgenomen in de datastructuur van de DBNL (metadatabeheer).

Er worden maandelijks nieuwe teksten beschikbaar gesteld.

6.2 Rechten

Nederland

De KB is als partij die de DBNL-collectie beschikbaar stelt verantwoordelijk voor het afsluiten van licenties voor alle teksten en afbeeldingen op DBNL. In februari 2016 heeft de KB een overeenkomst gesloten met de Nederlandse collectieve beheersorganisatie (cbo) Pictoright voor DBNL. Daarmee zijn de auteursrechten van de makers van afbeeldingen collectief geregeld. Deze overeenkomst heeft zowel betrekking op Vlaams als Nederlands materiaal.

In mei 2017 heeft de KB een overeenkomst gesloten met de cbo Stichting Lira. Daarmee zijn de auteursrechten van Nederlandse schrijvers van in Nederland uitgegeven werken collectief geregeld. Dankzij deze overeenkomst is individuele rechtenklaring voor deze auteurs niet langer nodig.

Deze overeenkomsten zijn afgesloten tegen betaling en dienen periodiek verlengd te worden.

Vlaanderen

De overeenkomst met Stichting Lira is slechts beperkt van toepassing op Vlaamse auteurs. De KB spant zich in om ook voor de Vlaamse werken op DBNL tot een collectieve regeling te komen. Daartoe heeft een afvaardiging van de KB, Vlaamse Erfgoedbibliotheek en Taalunie een verkennend gesprek gevoerd met een cbo voor Vlaamse auteurs en is vervolgens in het najaar van 2017 de werkgroep rechten opnieuw opgericht. Door de complexiteit van het Vlaamse veld van cbo's en de ontwikkeling van het auteursrecht in België zal een collectieve oplossing echter een kwestie van lange adem zijn. Tot die tijd blijft individuele rechtenklaring noodzakelijk. De Commissie DBNL streeft ernaar auteursrechtelijke beperkingen zo min mogelijk van invloed te laten zijn op de representativiteit van de collectie.

6.3 Presentatie

Een eigen gezicht voor de DBNL

Bij de overgang van de DBNL naar de KB werd overwogen om de DBNL-website te laten opgaan in een ander presentatiekanaal of te herbouwen. Voortschrijdend inzicht leert dat herbouw niet nodig is. De DBNL-collectie zal in eerste instantie gepresenteerd blijven worden via de eigen website dbnl.org (met aliassen dbnl.nl en dbnl.be). Een aparte website doet immers het meest recht aan het Vlaams-Nederlandse karakter van de DBNL. Daarnaast zal DBNL-data ook via andere kanalen verspreid worden (zie 6.4).

Een eigentijdse website

In deze beleidsperiode wordt de website verder geoptimaliseerd. De DBNL houdt daarbij rekening met nieuwe technologische en grafische ontwikkelingen en de behoeften van gebruikers. De algehele functionaliteit van de website wordt verbeterd. De presentatie van de collectie en de zoekresultaten wordt overzichtelijker en intuïtiever, waardoor de gebruiker sneller vindt wat hij zoekt. Actuele frontend-toepassingen zoals automatisch citeren (bijv. via Endnote of Zotero) of mogelijkheden om pagina's te delen via sociale media worden toegevoegd. De verschillende dwarsdoorsneden uit de collectie zoals selecties en views worden geëvalueerd en scherper gepresenteerd. Daarnaast zal worden onderzocht of aan Vlaamse en Nederlandse bezoekers een aparte landingspagina kan worden getoond.

Focus op één website

Aparte websites rond bepaalde auteurs of deelaspecten (satellietsites), die in het verleden enkele keren zijn opgezet, behoren niet tot de kern van de DBNL-collectie. De KB zal dan ook geen nieuwe satellietsites meer opzetten. Bestaande satellietsites zullen in deze beleidsperiode worden overgedragen aan betrokken partijen of aan derden die beheer en onderhoud op zich kunnen nemen. De KB zal zorgdragen voor een correcte afhandeling.

In 2018-2020 streven we wederom naar een jaarlijkse aangroei van 245.000 pagina's (zo'n 800 teksten).

De betrokken partners zullen inventariseren welke wensen er op dit gebied leven in het Vlaamse en Nederlandse veld en zal deze vormen van hergebruik en uitwisseling van de DBNL-collectie technisch en zo mogelijk juridisch faciliteren. Omwille van het gefragmenteerde landschap in Vlaanderen zal hier meer maatwerk en experiment noodzakelijk zijn. Partijen die de (meta)data willen hergebruiken zijn zelf verantwoordelijk voor het verkrijgen van toestemming van rechthebbenden en voor de kosten van de presentatie. Een groot deel van het DBNL-materiaal is immers nog auteursrechtelijk beschermd. Overigens heeft de KB bepaalde vormen van hergebruik ten behoeve van onderzoek juridisch mogelijk gemaakt in contracten met rechthebbenden.

De KB werkt aan een nieuwe data-infrastructuur, waardoor (meta)data uit verschillende diensten en bestanden eenvoudiger kan worden uitgewisseld. Alle data die de KB in huis heeft zal in een centrale data-opslag worden verzameld en beheerd, volgens het principe ‘één keer opslaan, meerdere keren gebruiken’. De verschillende diensten gaan dan functioneren als ‘winkels’, waarin verschillende soorten data kunnen worden uitgesteld. Daarvoor wordt gebruikgemaakt van Linked Open Data-technologie. Zo kunnen DBNL-teksten bijvoorbeeld ook worden ontsloten via het e-bookplatform voor de Nederlandse openbare bibliotheken en kan dbnl.org andersom bijvoorbeeld putten uit bibliografische bronbestanden van de KB. Ook hergebruik van DBNL-(meta)data door externe partijen wordt hierdoor eenvoudiger.

Integratie

Voorwaarde voor systematisch hergebruik van DBNL-(meta)data is dat de data, systemen en processen van DBNL volledig geïntegreerd zijn in de KB-organisatie. De eerste twee fasen van het integratietraject zijn inmiddels afgerond. Het gaat om de aansluiting van de DBNL-titels op het Nederlandse landelijke Gemeenschappelijk Geautomatiseerd Catalogussysteem (GGC) en het vindbaar maken van DBNL-boektitels via Delpher, het platform van de KB voor beschikbaarstelling van gedigitaliseerde boeken, kranten en tijdschriften. De laatste fase behelst de integratie van data, systemen en processen en wordt op dit moment uitgevoerd. Het gaat daarbij met name om de volgende aspecten:

- Opslag en beheer van de DBNL-collectie en (meta)data in de centrale data-opslag van de KB
- Technisch faciliteren van hergebruik van de DBNL-collectie en (meta)data
- Het DBNL-productieproces integreren in de werkprocessen van de KB
- Migratie van de DBNL naar een nieuwe redactie- en publicatieomgeving binnen de KB-infrastructuur

Met name die eerste twee aspecten zijn noodzakelijk om gegevensuitwisseling op grote schaal mogelijk te maken. Daarbij wordt uiteraard rekening gehouden met de specifieke eigenschappen van de DBNL-(meta) data.

Metadata

Eén van de zaken die de DBNL uniek maken, is de rijkdom van de metadata. De DBNL beschikt over een eigen database waarin verschillende thesauri zijn opgenomen. Deze bevatten metadata bij de collectie. Het gaat om thesauri van auteursnamen, titels, plaatsen, landen, organisaties (zoals rederijkerskamers en uitgevers) en beeldmateriaal (auteursportretten en overig beeldmateriaal). In de DBNL-teksten worden verrijkingen (*tags*) aangebracht waarmee zij gekoppeld worden aan de verschillende thesauri, en daarmee aan de andere teksten binnen de DBNL. Deze datastructuur zorgt voor betekenisvolle verbindingen tussen de teksten op

de DBNL. Zo wordt bijvoorbeeld aangegeven dat een bepaalde tekst over een bepaalde auteur of een andere tekst gaat, en kunnen varianten worden onderscheiden, zoals verschillende drukken van één werk.

Vanuit het oogpunt van efficiëntie streeft de KB ernaar metadata zo veel mogelijk te centraliseren. Op zichzelfstaande thesauri zoals die van de DBNL zullen waar mogelijk worden ondergebracht bij *authority files*, zoals de Nederlandse Thesaurus van Auteursnamen (NTA) en de (Nederlandse) Nationale Bibliografie (NBT). Dat vermindert de redactionele inzet en verhoogt bovendien de betrouwbaarheid van de op dbnl.org getoonde gegevens, die aan thesauri ontleend worden. Uitgangspunt is dat de rijkdom van de bestaande DBNL-metadata behouden blijft en waar mogelijk zal worden gebruikt om de *authority files* aan te vullen.

6.5 Monitoring en rapportage

Om de realisatie van de beleidsdoelstellingen op te volgen en zondig bij te sturen is een goede monitoring van de voortgang en de ontwikkelingen binnen de DBNL van groot belang. Aspecten als productiecijfers en gebruikstatistieken worden door de KB systematisch verzameld, geanalyseerd en gerapporteerd aan de Commissie DBNL. Waar nodig wordt in deze cijfers gedifferentieerd tussen de verschillende delen van het taalgebied. In het kader van transparantie zullen bepaalde rapporten en analyses ook gedeeld worden met stakeholders. Algemene trends en ontwikkelingen worden via de beschikbare communicatiekanalen ook breder gecommuniceerd. Er wordt jaarlijks een jaarverslag opgemaakt, waarin de ontwikkelingen en activiteiten van het voorbije jaar gepresenteerd en geëvalueerd worden.

6.6 Communicatie & marketing

De KB communiceert met gebruikers en stakeholders over de DBNL via diverse communicatiemiddelen, zoals de nieuwsbrief, websites, persberichten, *direct mails* en sociale media. Doel is enerzijds de interactie aan te gaan met stakeholders en gebruikers en anderzijds het gebruik van de DBNL-collectie te vergroten. De Vlaamse Erfgoedbibliotheek neemt een actieve rol op voor wat betreft de communicatie met gebruikers en stakeholders in Vlaanderen.

Voor deze beleidsperiode wordt in overleg met de Taalunie en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek door de KB een nieuw communicatieplan opgesteld. Het Algemeen Secretariaat van de Taalunie, de KB en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek zijn samen verantwoordelijk voor pers en woordvoering: dergelijke acties worden tijdig afgestemd. Communicatie over de DBNL vertrekt bij voorkeur vanuit DBNL-kanalen en wordt ondersteund door de communicatiekanalen van de partners.

Het is belangrijk dat stakeholders en gebruikers de DBNL beschouwen als een Vlaams-Nederlands programma dat het hele Nederlandse taalgebied betreft. In de communicatie worden deze aspecten onder de aandacht gebracht. Via gerichte acties en samenwerkingsinitiatieven wordt in Vlaanderen een intensievere verbinding gezocht met de DBNL-gebruikers en stakeholders.

Een versterkte profilering van de DBNL opent op termijn ook mogelijkheden voor meer marketinggerichte initiatieven. Door constante monitoring van het gebruik van DBNL kan beter worden ingespeeld op de behoeften van gebruikers. Acties moeten leiden tot een toename van het gebruik van de DBNL-collectie, al dan niet via de website. Vooral het aantal bezoekers uit Vlaanderen zou naar proportie moeten toenemen.

7. FINANCIËN

In de periode 2018-2020 ontvangt de KB van de Taalunie jaarlijks een budget van € 700.000 voor de digitalisering van teksten binnen de beleidskaders van de Commissie DBNL. Dit bedrag wordt vanaf 2018 cumulatief geïndexeerd conform de indexatiesystematiek van de Taalunie. De Taalunie ontvangt aan het einde van elk jaar van de beleidsperiode een financiële verantwoording van de KB.

COLOFON

Dit beleidsplan is een uitgave van de Commissie DBNL en kwam tot stand door de gewaardeerde inbreng van diverse stakeholders in het gehele taalgebied.

Redactie: Taalunie, Vlaamse Erfgoedbibliotheek en Koninklijke Bibliotheek

Beeld: Koninklijke Bibliotheek, Beeldstudio & Max Pixel

Beeld omslag: Koninklijke Bibliotheek, Theo de Nooij

Ontwerp en opmaak: The MindOffice, Vlaardingen

www.dbnl.org

taal:
unie

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

d'bnl

BELEIDSPLAN
2018-2020